

VEEMÄE TIPUL

TEKST ANNELI IVASTE / FOTOD ANNIKA HAAS

Iseteadlikult reipa sammuga, heledate lokiide lehvides, põu saladustest pungil läheneb LIIS KOLLE / 32 /, suul talle nii iseloomulik mõnus ja soe naerumuie. Kes ta on? Praegu ei ütle tema nimi enamikule midagi, kuid ilmselt mõne aja pärast tuntakse teda kui meie esimest ooperiteatri naislavastajat.

muusikakõrgkooli ooperilavastaja erialal lõpetava inimese elu keerleb loomulikult vaid teatri ümber.

Kuid ka Liisi isiklikku ellu on oodata suurt muutust, kuid sellest ei soostu ta kõnelema. "Mulle ei meeldi endast rääkida," välistab Liis Kolle asjalikult isiklikes saladustes seiklemise. "Minu persoon ja elulugu pole üldse oluline, tähtis on, mis toimub laval."

"Ooper on *Gesamtkunstwerk* (tõlkes: kunstide süntees) – sõna, muusika, liikumine, lavakujundus, valgus, kostüümid," lööb Liis teatrist rääkides sarama. "Laulev inimene laval on mulle sellepärast tähtis, et laul on hinge kõne. Ooperikunst on spetsiifiline, ei saa öelda, et see oleks teistest parem või halvem. On neid, kellele see sobib, ja neid, kellele mitte. Muusikas võib mind vahetus, muusika sõnum jõuab kohale ratsionaalse peegelduseta," kõlab kui Liisi armuavaldu ooperikunstile. Ta on sukeldunud teatri-tegemisse juba üsna põhjalikult. Profi-truppidena on valminud Vanemuises Lortzingi "Salakütt" ja Rossini "Sevilla habemeajaja", Estonia trupiga Rossini "Sinjoor Bruschino" ning kaberee-etendus Erkki Otsmaniga "Armastuse paraad". Tudengi jaoks on see küllalt kopsakas kogemus, lavastaja jaoks aga alles kõige algus.

OOTAMATU PÕÖRE

Lavastajaks ei saa lihtsalt ühel heal päeval hakata. Küsimusele "Kelleks tahtsid saada?" ei kuule Liisi suust ootuspärast vastust *a la* "juba lapsepõlves oli minu teine kodu teater" või "unistasin saada baleriiniks või piletikontrolöriks". Suurte siiraste silmade välkudes vastab see iseteadlik inimene muigelsui: "Ma tõesti ei tea. Ma ei tahtnud kellekski saada. Mulle meeldis lihtsalt olla ja

ma ei mõelnud sellele." Tõsi, lapsepõlve teatrikogemustest on tal pajatada ere elamus nukuteatrist, kui ta terve etenduse vältel saalitäiele publikule valjuhäälselt laval toimuvat kommenteeris.

Nõnda valisid vanemad Liisile muusikutee, ja sedamööda ta kohusetundlikult ja huviga käiski. Pärast Tallinna muusikakesk-kooli koorijuhtimise eriala lõpetamist oleks loogiline jätk olnud EMA, kui pidevalt poleks pakitsenud: see pole see, pole see... Kas jätkub julgust kõrvale astuda turvaliselt

panek, kus ühel õhtul etendatakse sama algmaterjaliga ooperi- ja draamastseenid koos – nii on lavastatud Wozzeck-Woyzeck, Faustid ja Othello. Nii et vaba aega praktiliselt pole olnud.

"Kuid ega ma, silmaklapid peas, ainult ooperirööpuid mööda jookse. Berliin meeldib mulle." Eriti armastab ta jalutada Tiergarteni pargis, kus kunagine Preisi kuningas jahtis metsküülikuid. Samade jäneste järeltulijad võivad nüüdki ootamatult jalgratta ette joosta. Berliinis on ka kirev

Olen pidanud üheksat ametit NAGU HUNT KRIIMSILM. Olnud tööl Berliini Riigiooperis ja andnud nõu kohalikul veinimessil.

rajalt? Jätkus. Järgnes mitu auväärt kooli: Tartu ülikoolis eesti filoloogia ja teatriteadus, Viljandi kultuurikolledžis teatrikunst ja kirikumuusika eriala. Tartus õppides avaldas Liis artikleid paljudes ajalehtedes-ajakirjades. Nüüd, muide, kirjutab, tõlgib ja kohendab ta oma lavastuste tekstid ise.

Järgnes elu vahetusüliõpilasena Helsingis. Ja seal see kannapööre tuli, ajendiks konkreetne sündmus – Deutsche Operi külalis-etendus "Tannhäuser" Götz Friedrichi lavastuses. "See oli tõeline elamus, et ooper võib olla nii põnev ja elulähedane. Ja siis ma korraga teadsin, et see ongi see, mida tahan." Edasi tuli Berliin, Hanns Eisleri nimeline muusikakõrgkool.

BERLIIN, BERLIIN

Eelkõige tähendab Berliin Liisile õppimist. Oopereid õpitakse nii teoreetiliselt, kontseptsioone kirjutades ja ajalugu tudeerides, kui ka praktiliselt, lauluüliõpilastega ooperitest katkendeid lavastades. Üks põnevamatest õppevormidest on kavade kokku-

klubikultuur, Liisile meeldis tantsimas käia. "Kõige paremini lõõgastun aga lühireisidel Saksamaa eri paikadesse, mida mul tänu *Deutsche Bank Kulturstiftung*’i täienduskoolitusprogrammile on õnnestunud nautida. Või lihtsalt väikese seltskonnaga Berliini ümbrust ja äärealasid avastades. Seal leidub väga palju veekogusid, nii et suvel võib igal nädalapäeval eri järves supelda, kui tahtmist on." Kuid ka raha tuleb teenida, sest osaliselt peab Liis õpingud enda taskust kinni maksma. "Ma olen siin pidanud üheks ametit – nagu Hunt Kriimsilm," lõkerdab Liis. Sealhulgas on ta redigeerinud orkestripartiid Riigiooperis, olnud müüja eksklusivses butiigis ning andnud nõu veinimes-

Puudust tunneb Liis harrastustest, ku raske on end siduda mõne grupiga, kui or liikuv eluviis – paar kuud Saksamaal ja sii mõnda aega Eestis. "Mõnda aega olen tegelenud jooga ja *taiji*’ga. Eriti hingeläh dan on mulle flamencotants, sest minu temperament pole ilmselt eriti soomeg – eesti rahvatantsud tekitavad minus "k

A L G U S L K 3 8

takus" sündroomi. Flamenco seevastu, segu katoliikliku hispaania ja looduslaste mustlaste kultuurist, laseb end välja elada.

IGAVENE OTSIJA

Kes Liisi lavastusi on näinud, teab, et need pole tavapärased ega meenuta mitte kuidagi aukartustäratavat sajanditetagust ooperit, milleks seda žanri sageli peetakse. Liis otsib ja katsetab, soovides, et tal oleks huvitav ja et inimestel saalis oleks põnev. Näiteks "Sevilla habemeajajas", mille Rossini kirjutas 19. sajandi alguses, on Liisi lavastuses Figarost saanud suhtekorraldaja ning trendijuuksur, laval kakerdavas serenaadi-kapellis mängivad instrumente punkarid ja mulgid, naispeategelane on beibelike maneeridega Rosina, mõni tegelane meenutab kung-fu filmi kangelast jne.

Liisi silmis pole muusika-teater mitte muuseum, kus pakutakse antiikset kraami, vaid asi, millel on käesolevaski ajas õelda oma sõnum. Ka sõnateatris ei tehta ju enam muuseumlikku "Hamletit". "Tegelikult on tähtis ju idee, mis teoses peitub, ning seetõttu on konkreetne ajastu vähem oluline. Mõttetu on kopeerida traditsioone, mida varem laval piisavalt nähtud."

Saalis mõnusalt etendust vaadates näeme lavastajatõveemäe tippu. Lavastamist peetakse väga raskeks tööks nii vaimselt kui füüsiliselt, isegi sama vaevaliseks nagu lapse sünnitamist. "Raske on see-pärast, et palju tuleb otsida ja ise leiutada. Mingis mõttes pole see väga erinev uue masina leiutamisest, sest mitte millestki tuleb luua üks toimiv organism."

Otsjanatuurile lisaks peitub Liisis kindlasti ka juhiomadusi, sest sisuliselt ongi lavastaja juht, kelle kätte koonduvad kõik niidiotsad. Liisi südikus ja enesekindlus lasevad arvata, et talle sobib domineeriv positsioon. "Võib-olla tõesti on juhtimine meestele omasem, kuid pigem napib naislavastajaid ilmselt samal põhjusel, miks napib naisjuhte – traditsioonid," arvab Liis.

VASTUOLULINE JA SALADUSLIK

Liisis peitub saladusi. Oma hinge ta teistel piiluda ei lase. Kui pärida süütult kasvõi lemmikhommikueine või veinimargi, tema isiklike hirmude ja rõõmude kohta, siis Liis lihtsalt ei reageeri. "Olen rohkem teo-inimene kui jutustaja," laveerib Liis. Ta ei kipu vastama nii, nagu talt oodatakse, vaid lausub seda, mida mõtleb.

Liisi sõbrad ja töökaaslased, vastupidi, kiidavad Liisi avatust, samas respektseerivad teda: Liis ei ole lükata-tõmmata, ta on nõudlik, mõnikord ka isepäine, tal on kindel

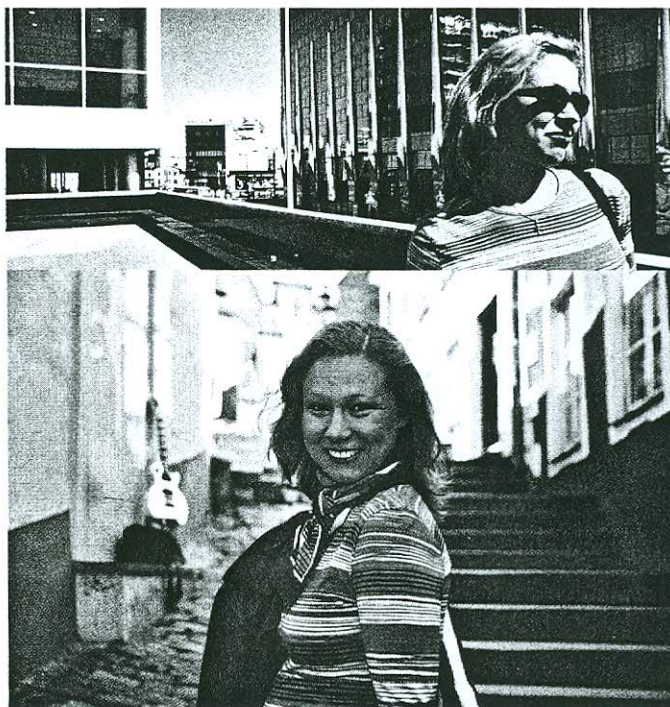
olemas, lisaks lai silmaring, mida igati toetab õppimine Berliinis." "Ideede puudust tal küll ei ole," leiab Reili Evert. "Tal on väga lennukas mõttemaailm. "Sevillas..." oleks tema nägemuse järgi Figaro pidanud lavakendama, kuid kahjuks jäi see tehnilistel põhjustel realiseerimata."

FOOBIADEST PRII

Emotsionaalseid tunde puhanguid Liisi pulnaljalt ei kohta, ka närvesööval esietendusel ajal mitte. See ei ole anekdoot, et lavastaja enne esietendust butafooriaks mõeldud valgeid tuvisid vastu seina loobib, söimates kunstnikku: "Need pole kellegi tuvid!"

Kas kollitavad mahasurutud hirmud unenägudes? Liis muigab – tema õudusunenägusid ei näe. Ta leiab, et kui on teinud kõik endast oleneva, pole alateadvu hirmuga koormatud. "Ega lavastaja ole jumal, temagi on ainult inimene oma piiratud võimalustega."

"Kui tahad minust rohkem teada, tule proovi," kutsub Liis lahkelt. Lähengi ja taban ta hetkel mil proovisaali on kogunenud palju rahvast: nii tuntud maestrod-ooperilauljad kui ka muusikaakadeemia tudengid. Liis kõneleb kauni laulva diktsiooniga, nõjatudes mugavalt suure tükk laveri vastu. Teda kuulavate aastaid laval olnud kogunud tegijad, kuid Liisi see ei näi eksitava, pabistamisest või kõhklustest pole juttugi. Ta tundub väga rahulik ja pingevaba, omas elemendis. Kui tead, mida taha

Liisi lavastuses SUHTEKORRALDAMINE ning Rosinal on beibelikud maneerid.

arvamus, ta teab, mida tahab. Aare Saali arvates leiab Liis lauljatega alati kuldse keskte. "Kui tegime "Sevillat", sain Figaro kostüümide osas palju kaasa rääkida. Samuti muutsime teksti, mida laulsin." Liis ise peab laulja-näitleja isiksust väga tähtsaks ning püüab nende arvamust oma ideedega sobitada.

Kui küsin dirigent Mihkel Kütsoni käest, millised omadused peaksid tema meelest heal muusikateatri lavastajal olema, saan vastuseks: põhjalikkus, ideerohkus ja muusikaalsus. "Kõik need eeldused on Liisil ka

ja on, mida õelda, siis ilmselt suudad olla ka nii loomulik ja enesekindel, et läbi viia oma tahtmist. Tants käib siin ju tema taktikepi järgi. Kui jutud räägitud ja aktiivseks tööks läheb, ei pea ta paljudeks lauljatele pääsukest demonstreerima. Päris hundiratas ta ei tee, kuid ega palju puudu ka jää. Reserveeritusest pole juttugi. Kogu tegevust on saatmas talle eriomane naeratus, mis juba esmapilgul Liisi juures kohe silma torkab. Nüüd, proovis, on see ehk natuke kriitiline ja pisut kaval.